

EEN AMBACHT 'LEREN' IN HET OPENLUCHTMUSEUM VAN BOKRIJK

Annick BOESMANS

Naast het technisch onderwijs, de opleiding van de restauratoren en bijzondere vormingen zoals de hoefsmederij bestaan er tal van vormingsmogelijkheden waar de liefhebber technische kennis kan verwerven: kantklossen, pottenbakken, maken van knopen bij scouts of de zogenaamde survivaltechnieken. Die vorm van vrijetijdsbesteding speelt dus een belangrijke rol in het bewaren van sommige technieken.

In dit artikel wordt nagegaan hoe groot die rol is en welke de ongewenste neveneffecten zijn.

De bijdrage gaat uit van de ervaringen in het Openluchtmuseum van Bokrijk waar demonstraties van ambachten al van in de beginne een wezenlijk bestanddeel vormden van de publiekswerking. Alvorens dieper in te gaan op de vraag naar het effect van de demonstraties en overdrachtstechnieken, willen we de ambachters zelf aan het woord laten over het zich eigenmaken van de techniek en andere moeilijkheden. Het is een eerder lange inleiding die kan aangeven welk inzicht de bezoeker uiteindelijk verwerft over die 'oude ambachten'.

In een museum dat wil tonen hoe onze voorouders leefden, werkten en het samenleven organiseerden nemen de ambachten een belangrijke plaats in. Maar waar vroeger de ambachten/beroepen/technieken, strikt omschreven en gereguleerd waren (het woord 'ambacht' stamt uit tijden van een streng gecontroleerde, burgerlijke cultuur waarin de gilden waakten over de kwaliteit van gebruikte materialen en technische bedrevenheid van hun leden) (1) is dit zelfs in die ambachten die we in Bokrijk als 'histo-

risch verantwoord' omschrijven niet langer het geval. Benaderen we het begrip als het zoeken naar perfectie, door experiment, oefening en discipline dan komen we al een eind verder.

We onderscheiden in Bokrijk vier benaderingen van het begrip. Er zijn ambachters die in strikt technische zin de technieken willen bewaren voor de toekomst, er zijn ambachters die met materiaal en vormen creatief omgaan, seizoensmedewerkers die mede als (vrije) tijdsbesteding demonstraties geven en zij die eerder 'spelend'-educatief inzicht verschaffen over de beoefening van het ambacht: als smaakmaker voor een meer intensieve kennismaking met het dagelijkse leven van onze voorouders.

1. De meer ernstige vorm van overdracht wordt gerealiseerd door ambachtslui die op zelfstandige basis in het museum werken. Zij vormden zich door zelfstudie of door het in 'de stiel' gaan bij oudere ambachtslui. Het zijn de pottenbakker, de smid, de mandenvlechter, de klompenmaker en de wagenmaker

Zij zijn gefascineerd door de technische bekwaamheid waarmee producten in het verleden gemaakt werden en willen de technieken 'bewaren' voor latere generaties. Hun voorwerpen illustreren hoe onze voorouders geen half werk leverden, dingen maakten die langer dan 1 generatie moesten meegaan. Die pas tot wegwerpen overgingen wanneer de producten compleet afgeschreven waren en het nieuwe ook effectief 'goedkoper' werd dan herstellen. Al is wegwerpen in deze een relatief 'modern' begrip. Van een wiel kan

altijd nog een spaak of een ijzer dienst doen in het nieuwe karrenwiel, van een reep werd 'speelgoed' gemaakt.

Maar de moeilijkheden die zij in deze opdracht ondervonden zijn niet van de poes. Nog afgezien van het feit dat weinigen van hun ambacht kunnen 'leven', zijn er problemen met het vinden van modellen, geschikt materiaal, werktuigen en vooral problemen met de kooplust van het publiek. De uitspraak van C. Huygens voor des mans huis die een goed ambacht kan, verschijnt de honger wel, maar blijft ervan kennen zij amper. Zij 'overleven' dank zij het museum en de folkloremarkten.

Eddy Vos die als deeltijds mandenvlechter actief is in het Openluchtmuseum zegt hierover.

"...Van de meeste ambachten bestaan er geen of enkel summiere beschrijvingen, geen technische leerboeken. Vele publicaties zijn van volkskundige, historische aard die zelden aandacht besteden aan het technische: hoe vervaardig ik dit? Andere als hobbyboeken, zijn vaak vertalingen van publicaties die in het buitenland verschijnen en werden geschreven vanuit een commercieel standpunt (verkoop). Zij bevatten veel fouten en gebruiken termen onnauwkeurig door mekaar. Men voelt dat de auteur en de vertaler van het vak niet veel kaas gegeten hebben en niet genoeg tijd hebben doorgebracht bij de handwerker.

De ambachtsman is dan meestal weer niet erg schrijfvvaardig of begrijpt niet wat iemand in die verdwijnende stiel kan zien. Het vak wordt best al doende geleerd. Maar ook daar schuilt een probleem. Goede leermeesters verdwijnen met de stiel die verdwijnt. En mensen worden ongeduldiger. Om een ambacht echt en volledig aan te leren zijn mensen niet meer bereid. Als men het een paar keer geprobeerd heeft is het hun voldoende, het nieuwe is er dan weer af. (workshop fenomeen).

Buiten het algemene gereedschap (hamer; zaag, tang enz) wordt het specifieke alaan niet meer gemaakt. Het maken van dit gereedschap hoort meestal tot een ander ambacht en dit is zelf dikwijls verdwenen. De klassieke snoeischaar, het klopijzer, het schilijzer de vormringen, de schenenschaaffjes voor het maken van schenen op dikte en op breedte, de mallen zijn niet meer te vinden in de Belgische handel. Toelevering van scharniertjes in koper, ijzer of leder, slotjes, bevestigingssystemen, lederen handvatjes enz, niet meer verkrijgbaar.

Musea hebben ze meestal wel in hun collectie, maar daarom heeft de leerling ambachtsman ze nog niet om te gebruiken. Op rommelmarkten duiken ze soms wel op, dikwijls erg verroest of in zo slechte staat dat ze niet meer bruikbaar zijn. Ze opnieuw laten maken kost geld en men moet een goed voorbeeld exemplaar hebben. Of de nieuwe uitvoering dan precies, goed genoeg geconstrueerd is, en 'bruikbaar', hangt af van de mate van bekwaamheid die de vakman van die ander verdwijnende discipline heeft. (Neerwaartse spiraal)

Ook het materiaal is vaak moeilijk te verkrijgen. Wissen zijn niet courant verkrijgbaar in gewenste maat en soort. Houtsoorten die niet commercieel rendabel zijn, verdwijnen uit het handelscircuit ..

Een ambacht kan niet door een enkeling in stand gehouden worden maar moet gedragen worden door een gemeenschap, door meerdere ambachtslui, door meerdere disciplines, maar vooral door de vraag, de noodzaak aan een bepaald product of productiewijze. Is er die niet, dan verandert de productiewijze door modernere technieken, dan verdwijnen product en de ambachter. Dit is een economische wetmatigheid waar men niet onderuit komt en waar men enkel op een kunstmatige wijze wat kan tegenspartelen (Musea, subsidiëring, verzamelaars enz). Het is een utopie dat men een verdwijnend vak kan redden.

Men kan er enkel in museale omstandigheden, dus kunstmatig, een klein gedeelte van conserveren. (Vb het gereedschap, het product, handelingen met beeldmateriaal enz)

Door nostalgie, hobby of vrijetijdsbesteding, kunst (ambachtsmarkten, folklore, decoratieve kunst fiber-arts) blijft er natuurlijk wel iets van het ambacht over. Maar alleen de gemakkelijke, of de decoratieve dingen. Bijkomend ervaar ik voor producten die te veel tijd in beslag nemen dat men snel beroep doet op machines.

Het is, o zo verleidelijk, als men elektriciteit heeft, een boor -, een schaaaf -, een zaag -, een schuurmachine te gebruiken. Specifieke stielen verdwijnen en andere vallen terug tot een amateuristisch niveau, waar kwaliteit en authenticiteit weinig belang hebben. (amusementswaarde, mode, trends, enz.)

Wil men van zuiver handwerk spreken dan moet men de elektriciteit weren.

Het vraagt dikwijls zeer veel oefening om werken, die ogenschijnlijk zeer eenvoudig lijken correct uit te voeren. Zaag een plank met de hand maar eens loodrecht door. Schaaaf een stuk hout maar eens vlak. Maak een pengat verbinding maar eens passend. Zelfs veel zeer goede stielmensen, restaurateurs hebben daar moeite mee of kunnen het niet omdat ze verwend zijn door machinegebruik.

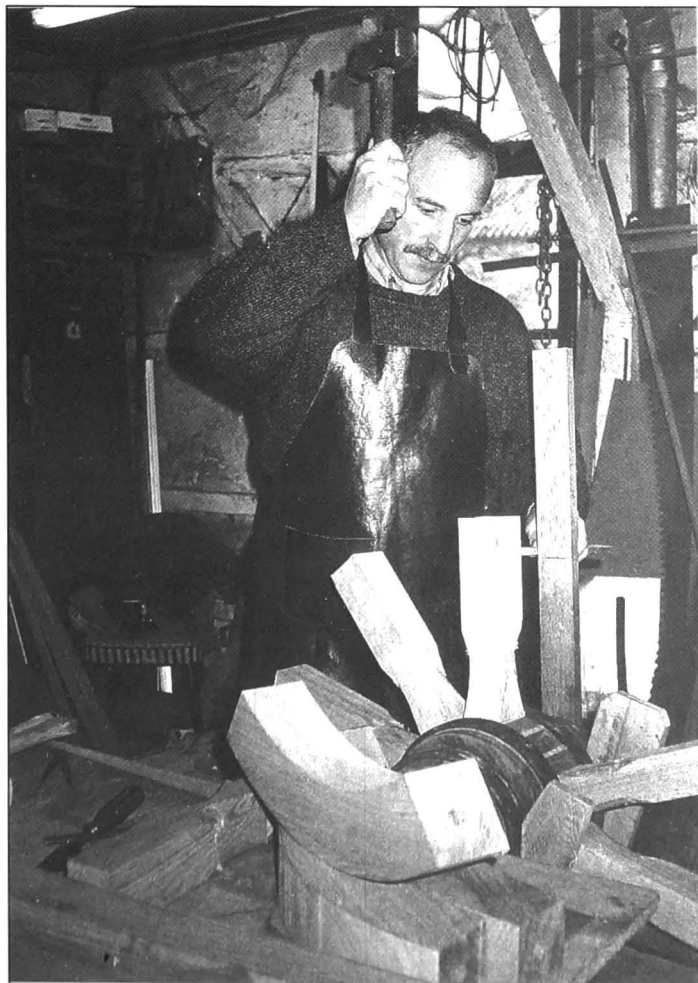
Tenslotte nog dit: de afzet van het product; door de vele uren die het vervaardigen vergt wordt het product duur en moeilijk verkoopbaar. Het product is ook niet meer nodig ..."

Voor Jef Brebels, de wagenmaker van het Openluchtmuseum die in 'vakkringen' de enige echte wagenmaker in Vlaanderen genoemd wordt gaat deze redenering slechts gedeeltelijk op. Hij beschikt over gedetailleerde beschrijvingen die wagenmakers rond de eeuwwisselingen nalieten. Ook de geschikte werktuigen vormen voor hem geen probleem. Ze zijn nog voorhanden. Wel noemt hij het 'zich eigen maken' van de tech-

niek, moeilijk. Hij leerde het wagenmaken van zijn voorganger Jef Moens die het op zijn beurt leerde (rond 1930) van een wagenmaker in Lommel. Maar dat leren volgens leermeester/leerjongen principe, het overbrengen van de 'knepen' van het vak gebeurde slechts met 'mondjesmaat'. Als Jef Moens 'zin' had om te praten. Het lukte omdat Brebels volhield. Uit 'nieuwsgierigheid' en uit respect voor de inzichten van Jef Moens.

Zijn opleiding van schrijnwerker was niet altijd een voordeel: Brebels moest ideeën van de schrijnwerkerij los laten om zich deze van een 'wagenmaker' toe te eigenen. Zo moet voor een wagenmaker de pen in het gat geklopt worden, voor een schrijnwerker moet

Wagenmaker in dienst van het Openluchtmuseum.

de pen erin geschoven worden. Schrijnwerkers 'meten' en 'passen', wagenmakers werken vanuit ìde buikî, met intuïtie.

De moeilijkheden die een mandenvlechter ondervindt bij het kiezen van het materiaal gelden ook voor de wagenmaker. 'Als we binnen 10 jaar een kar willen maken, dan moeten we vandaag beginnen met het zoeken naar het geschikte hout. Vroeger lagen de vormen in een bos 'voor het gebruiken', Nu vraagt dat jaren 'zoeken' naar de krommingen (voor het restaureren) van een wagen uit de Polders. Krom hout wordt niet meer aangeboden, omdat het te moeilijk machinaal te bewerken valt.

En anders dan vroeger, toen na de wagenmaker de smid aan het werk toog, moet Brebels vertrekken van het 'ijzeren beslag' dat in Bokrijk voorhanden is. Uit conservatie-overwegingen, maar ook omdat een 'echte' ambachter ook vandaag niets verloren laat gaan.

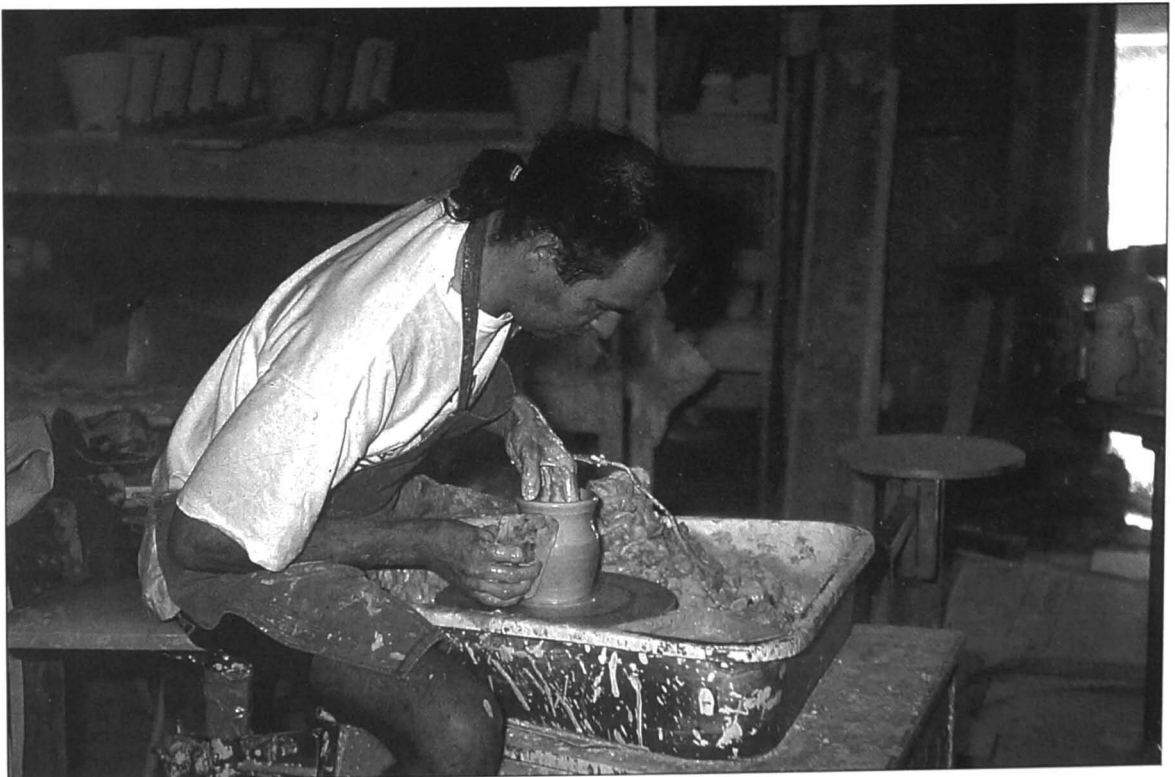
2. De pottenbakker in het museum is eerder een 'kunstambachter'. In die zin dat hij vertrekt van de traditionele ambachtelijke techniek om daarmee tot een individuele expressie te komen.

Hij onderscheidt zich van het louter ambachtelijke door het artistieke maar blijft zich binden aan de traditionele ambachtelijke handvaardigheid. Hij vormt een illustratie van de woorden van Lampecco die zei: 'je fais des céramiques pour l'estomac et des céramiques pour le coeur'. (?)

Zijn creaties zijn mooi en bruikbaar. Het zijn kunstwerken en objecten die voor iedere toeschouwer onderwerp van 'contemplatie' kunnen vormen. Maar ook hij vroeg onlangs naar een 'elektrisch' aangedreven pottenbakkerswiel. Om zijn rug te sparen.

3. De kantklosster is een seizoenmedewerker (suppoost). Zij leerde het kantklossen via een hobbyclub in Tongeren. Die hobbyclub vergadert om de 14 dagen en wordt begeleid

Zelfstandig pottenbakker.

Kantklosster - seizoenmedewerker.

door een ervaren kantklosster. Ervaren betekent in dit geval dat zij haar opleiding kreeg in het 'Kantcentrum' van Brugge. Zij helpt de clubleden bij het 'uitpuzzelen' van de oude patronen en reikt nieuwe ideeën aan. Sommige maken eigen, moderne creaties, anderen trachten zich oude patronen van 'stropkant' of Brusselse kant eigen te maken.

Dit laatste illustreert kernachtig het probleem van overdracht van technieken. 'Wat' van het oude ambacht wordt precies nog overgebracht? in hoeverre benadert het werk van kantklosster of corsettenmaakster nog de werkwijze van haar voorgangers 100 of 200 jaar geleden?

Dit laatste is niet negatief bedoeld. Experiment, discipline, verbetering waren ook vroeger sleutelbegrippen voor de vaklui. De wagenmaker bracht een afwateringssysteem in het zeil van een kiosk die een 'week' moet blijven staan (waar ze vroeger na gebruik afgebroken werd) opdat het regenwater geen 'zak' zou vormen waardoor het zeil kan scheuren. En net zoals de wagenmaker experimenteert en verbeteringen aanbrengt uit praktische overwegingen, doet de kantklosster dit uit 'vormcreatieve' redenen. Zij 'zet' oude patronen naar haar hand en kiest 'om goed' te demonstreren voor grotere tafelkleedjes, die bij de bezoeker bewondering en verwondering wekken. 'Voorwerpen moeten dienen, dus kunnen ze verbeterd worden op aangeven van hen die ze moeten gebruiken' dat zei de leermeester van Jef Moens, nu haast 100 jaar geleden.

Tenslotte rest het probleem van de rekrutering. Was er in de tijd van dr Weyns meer aanbod dan vraag dan is het vandaag net omgekeerd. Zelfs een bakker is niet meer te vinden. Nochtans leven er onder de oudere bevolking nog touwslagers, nettenbreiers, diamantslijpers enz. Klompenmakers zijn een echte zeldzaamheid. Vragen we hen om dit te komen demonstreren dan krijgen we vaak een negatieve reactie. Van in de kindertijd ervoeren zij hun ambacht als slavenarbeid en zij wensen er nu 'absoluut niets' mee te maken hebben. Of willen zij de knepen van het vak niet doorgeven: die dingen die zij zelf uit eigen ondervinding leerden.

Klompenmakers maakten vroeger ieder hun eigen model. Dan zag je zo op straat wie bij hem een paar klompen had gekocht. En verder had iedere streek zijn klompvorm. Die variëteit gaat onherroepelijk verloren.

Problemen aan de zijde van het aanbod, maar ook aan de zijde van het publiek. Dat, zoals Eddy Vos zegt, ongeduldig is, snel resultaten wil en over weinig tijd beschikt. Dat laatste doet zich paradoxaal genoeg voor bij de

schooluitstappen waar vooral leraars zoveel mogelijk 'waar' voor hun geld willen, i.c. zoveel mogelijk 'ateliers' op zo kort mogelijk tijd willen doen.

Waren deze ateliers aanvankelijk demonstraties in de letterlijke zin van het woord dan wordt thans meer en meer het accent gelegd op het 'laten participeren' van de bezoeker - waarbij de bezoeker zelf effectief aan het werk wordt gezet. Deze atelierwerking is gericht op resultaat. Kinderen krijgen bv bij de klompenmaker een korte initiatie in het vak en helpen hem in groepjes van vier een van de fasen van het klompenmaken te realiseren. De kaarsenmaker vertelt over de bijen,

Klompenmaker actief op zon- en feestdagen.

de productie van was en de hoeveelheden die nodig zijn om een kaars te produceren om de kinderen tenslotte zelf een kaars te laten rollen. Om een paar echte klompen af te werken, ontbreekt de tijd. Een ervaren vakman doet er immers zelf 3 à 4 uren over.

De kinderen krijgen het product, waar zij zelf aan werkten mee naar huis. Niet altijd een authentiek exemplaar, wel een gevoelsmatig en creatief element. Bij de bakker, pottenbakker en kaarsenmaker maken de bezoekertjes een broodje, een pot of een kaars, maar bij de klompenmaker krijgen ze een klompje, bij de houtsnijder een houten figuurtje.

Het spreekt voor zich dat dit laatste resultaat 'spielerei' moet genoemd worden. Het voegt slechts op beperkte manier iets zinnigs toe aan de overdracht van technieken. Wel wordt bij de leerling een effect gecreëerd van 'dat wisten we niet', of 'ik wil later pottenbakker worden' en niet onbelangrijk voor de museumleiding: de bezoekertjes gaan straks weer naar huis met een ervaringsgerichte beleving. Toch horen we ook van de leraar of de onderwijzer dat er bij sommigen een meer diepgaande interesse wordt gewekt die resulteert in het meer vragen stellen 'over' of het gaan zoeken op internet of bibliotheek.

Tenslotte gaat het museum, via projecten als 'de wetenschapsweek' of de 'leerwandelingen', in op de uitdaging om oude technieken te confronteren met hedendaagse ontwikkelingen. Ontwikkelingen die vaak gebaseerd zijn op oude principes. Wat ook gebeurt in tentoonstellingen als 'de vuile was' (*) waarin het verhaal vertrekt vanuit de nieuwste Dyson wasmachine.

Lijkt dit betoog dramatisch, het is het niet helemaal. Zich bezighouden met technieken is zich bezig houden met de mens. Met zijn wortels, met zijn geschiedenis. En geschiedenis kan alleen maar maatschappelijk functioneel worden wanneer zij de niet - vakman weet te bereiken.

Van een ambacht 'proeven' tijdens leerwandelingen.

Leren 'spinnen' tijdens leerwandelingen.

Er ligt, zoveel is duidelijk, nog een groot terrein open voor de volkskundigen en de musea: het vastleggen van een aantal technie-

ken en handelingen van verschillende ambachten met moderne beeldtechnieken. Voor Vlaanderen is het vijf na twaalf.

NOTEN

1. WALGRAVE Jan, *Kunst-Kunstambacht-Ambacht* in *Kunstambachten Benelux*, (tentoonstellingscatalogus), Het Sterckshof Antwerpen, 1975: 17.

2. WALGRAVE J.

3. De tentoonstelling 'De vuile was' loopt van 31 maart tot 30 september 2001 op de zolder van het Teutenhuis in het Openluchtmuseum van Bokrijk

SUMMARIES

Technology history and museum policy

Johan David

Acquisition policy is a serious problem in all (Flemish) museums. The collection methods that were used in the past have brought along many duplicates and lacunae in the museum collections. How these situations can be avoided is not a simple matter.

Clear arrangements between the specialised museums is a prerequisite. A second requirement is the expurgation of the collections. Finally, a preceding historical inquiry would help to remove today's arbitrariness.

Preserving technological buildings

Guido Deseijn

It is widely accepted nowadays that the legacy of the First and Second Industrial Revolutions should be protected and conserved just like edifices from, for example, Antiquity or the Middle Ages. This goes for large industrial complexes and individual monumental factory buildings, as well as for modest worker's houses that are testimony of the poor living conditions during the Industrial Age.

In order to illustrate the impact of the historical evolution on late nineteenth century industrial architecture, this article has chosen two highlights of the Flemish industrial architectural patrimony: the stockhouses of the Antwerp harbour and the former cotton factories near the harbour of Ghent. The preservation and the reconversion of the Antwerp stockhouses is essential for gaining an insight into the maritime activities, the context of city planning, the architectural concepts and the building techniques. Similarly, the architectural legacy of the cotton and wax industry in Ghent is a demonstration of functionalism, standardisation, prefabrication, efficiency and financially sophisticated construction techniques.

The collector and the technology history

Patrick Viaene

In this contribution, Patrick Viaene formulates a number of personal views on the profile and the attitudes of technology collectors. Essentially, this type of collectors does not differ much from other collectors: they are often passionate and very expert people. Though investment motives sometimes come into part, these are usually not essential. In their hobby or their professional collecting activities, the collectors complement the work of public museums and point out endangered technological heritage (especially those items that do not strictly belong in their collection). They sometimes come into collision with in situ keepers of machines, yet here, too, there are many exceptions.

Oral history in technological and industrial museums. The way to a new source for the stock-taking and study of older technologies

René De Herdt

Although it had already been studied for a long time by researchers of local and popular history, oral history received a new impetus around 1980. One of the reasons of this revival was the growing interest for recent heritage and recent history, the immaterial and the ordinary. Oral history can be a useful source in industrial archaeology for the stock-taking of technological objects.

The value of oral history lies not so much in the confirmation of what can be seen in drawings, instruction booklets or archives, but in the innovative view that can be obtained of the object and how it works. Oral history assesses the subjective and immaterial events around the object. This article suggests a number of aspects that should be considered when interviewing on older technologies and provides a checklist of questions that can be used in 'technological' interviews.

Archaeology and technology. Case study of a first century pottery workshop in Tienen

Marleen Martens

The contribution of archaeology to the history of engineering runs parallel to the history of archaeological methods. Due to improving excavation techniques and the growing importance of the natural sciences in archaeology, we are now able to collect more and more information about the past. A reconstruction of man's past through the study of archaeological relics, however, remains problematic. First of all, only a selection of the material culture of man's past has been preserved. Secondly, one may wonder what the relationship is between man's material culture and man himself. What does an object tell us about the person who had made or used it?

As an example, we take the case study of a Gallo-Roman pottery workshop that was found during recent excavations in Tienen. By means of natural scientific analyses and by studying the misfires, we can partly reconstruct the techniques that were used by the potter.

Dialectal specialist vocabulary

Jacques Van Keymeulen and Veronique De Tier

This contribution provides a definition of 'dialectal specialist vocabulary' and explores the differences in the dialecticity and spread of the various types of specialist vocabulary, such as agricultural vocabulary and non-agricultural vocabulary. Furthermore, it describes two projects that aim to inventory specialist vocabulary: the dictionaries of the 'Flemish Academy' and the running projects (WBD, WVD, WLD) at the universities of Nijmegen, Leuven and Ghent. The latter projects focus on traditional agricultural vocabulary and other specialist vocabularies, as these are threatened with extinction. Finally, the article discusses the (popular historical) purpose of the collections that have been built up: a lot of valuable historical data is gathered during the editorial stage, and, additionally, linguistic analyses can prove very useful for popular historical research.

Research on the history of technologies in art history

Frans Doperé

This article does not distinguish between archaeology, art history or history, because the contributions of each of these three disciplines are essential for the share of technologies in specialisations such as architecture, painting, furnishing, metalworking and glassware. The examples that are cited show that certain aspects that traditionally have been studied from an art historical point of view, in reality often have a technological basis. For instance, the foundation type is related to variations in the soil in which it was built. Yet the most striking discovery is the finding that the Brabant capital with its two rows of cabbage leaf motives originated from a technical necessity: the height of the lime sandstone that was used was too low for a single, larger row.

Furthermore, the article focuses on the evolution of stonecutting techniques on different building materials, because these can provide far-reaching conclusions for the study of building sites.

In painting, the study of the preparation of the painting and the evolution of the pigment composition are at the centre point. In the field of furniture, metalwork and glassware, a correct dating and the origin of the artefact can often be inferred primarily from the study of the techniques that were used, rather than from a purely stylistic study.

Identifying technological objects - How ID-DOC can help

Johan David and Marijke Wienen

Before technological objects in a collection can be used by a historian or museum worker, they need to be inventoried. This demands identification, naming and documentation of the objects in question, which is a difficult task, as there are often few or no means at hand to work systematically. A prototype of MOT on the internet proposes a solution.

Women strategies: the feminine touch in technology

Renate van de Weijer

Women and technology are generally considered to be incompatible: 'her' technical insight - or rather the supposed lack thereof - is often subject to mockery, jokes and subtle prejudice. Yet the traditional Dutch dairy production of the nineteenth century was entirely based on women. These women were women farmers who enjoyed a high reputation as dairy technologists, and who strongly opposed the founding of dairy factories from 1879 onwards. The industrial dairy production, however, was in keeping with the interests of a younger generation of women farmers, who, due to the social developments around 1910, attached more value to hominess.

The participation of women in technology is not so much evident in the production - even though women remained present there as factory or office girls and, more recently, as technologists - but rather in women's role as consumers of domestic technologies. Recent studies on the history of certain domestic innovations clearly show which strategies were used by housewives in the past. Their buying habits and interaction with domestic machinery were determined both by collective and individual preferences. Professional housewives seated in pressure groups and consumer organizations and were an important intermediary between the producer and the consumer. When studying trades and technologies in general, attention to gender aspects, successive generations, group cultures and individual procedures may offer surprising perspectives. Women strategies in technologies therefore deserve an integrated approach.

Experimenting, demonstrating, entertaining

Johan David

The 'old trades' always attract a lot of interest on year markets. Even though their pedagogical value may be limited - they do not purport to do this anyway - they can play an important part in making the public aware of traditions and in conserving a small portion of technological know-how. Yet the spectator needs to be warned in order to avoid confusion: such demonstrations have nothing in common with the scientific method of 'experimental archaeology'.

On day-fresh paint and restoration robots

Peter Eyskens

Through the ages, a specific type of technology has developed on the periphery of the arts. Just like other specialists, artistic painters adapted their tools to meet their artistic aspirations. Many of these old tools can still be found in modern studios, albeit in an updated form. In addition, many old tools have survived in the curator's or restorator's workshop. This professional category also borrows from other specialisations and adapts existing tools to specific uses. In its turn, this sector develops new materials, techniques and tools. Once engineers enter the picture, one could even speak of restoration robots.

Tourism and the history of technologies: an explosive combination?

Bert van Doorslaer

The original attraction between tourism and technology history - in a time when the middle class, scientists and students travelled through Europe to marvel at the first industrial applications of new technologies - disappeared in the course of the past century due to the enormous expansion of the industrialisation. At best, a number of national museums for technology originated from the many world expositions. In the late 1950s, the system of paid holidays helped to create a mass tourism that is exclusively aimed at rest and entertainment, the so-called 'sun - sea - sand tourism'. Yet as the first remnants of the industrialisation began to disappear at a fast rate, an 'industrial archaeology' movement came into being in Britain, which spread internationally during the 1970s.

In the past 20 years, which were marked by a shift towards a post-industrial society and by the disappearance of old industrial branches, there has been a boom of socio-economic industrial museums that aim to become a new tourist segment (with European support) and that could be labelled as 'industry culture'. The admiration for technology has made room for a critical approach of the past industrialisation and its consequences for our environment and living conditions.

Learning a trade in the Bokrijk open air museum

Annick Boesmans

Apart from the technical education system, the training of restorators and special training courses for trades such as farriers, there are numerous possibilities for the enthusiast to improve his technical knowledge: making bobbin lace, pottery, knot-making in the scouts, or so-called survival techniques. These leisure activities could play an important part in the preservation of some technologies.

This article is based on the experiences of the Bokrijk open-air museum, where trades demonstrations are an essential part of the public activities. The article explores the effectiveness of the demonstrations and the presentation techniques, and voices the opinions of some of the tradespeople involved. They talk about how they learn the techniques and about the difficulties they experience in their attempts to retain the 'essence' of the old trades.